

วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

ประวัติความเป็นมา

วัดเบญจมบพิตร เป็นวัดโบราณ เดิมชื่อว่า **วัดแหลม** หรือ **วัดไทรทอง** สมัยรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ กรมพระพิพิธโภคภูเบนทร์ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ โปรดตั้งกองทัพรับขบถเจ้าอนุวงศ์ที่วัดนี้ หลังจากเสร็จจากการขบถเจ้าอนุวงศ์แล้วได้มีศรัทธาปฏิสังขรณ์วัดแหลม โดยร่วมกับพระเจ้านั่งยาเธอและพระเจ้านั่งเธอ รวม ๔ พระองค์ คือ กรมพระพิทักษ์เทเวศร์ กรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์ พระองค์เจ้าหญิงอินทนิล และพระองค์เจ้าหญิงวงศ์ ในการปฏิสังขรณ์ครั้งนี้โปรดให้สร้างพระเจดีย์ไว้เป็นอนุสรณ์ ๕ องค์ เรียงอยู่ด้านหน้าวัด สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดพระราชทานนามวัดใหม่ว่า **วัดเบญจมบพิตร** หมายถึง วัดของเจ้านายทั้ง ๕ พระองค์

รัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดที่จะขยายพระนครได้ซื้อที่ดินบริเวณคลองสามเสน กับคลองผดุงกรุงเกษมตอนเหนือของวัดเบญจมบพิตรในปีพุทธศักราช ๒๔๔๑ เพื่อสร้างเป็นพระราชอุทยาน โดยใช้ทุนทรัพย์ส่วนพระองค์ และพระราชทานนามว่า **สวนดุสิต** พร้อมทั้งโปรดให้สร้างพระราชวังแห่งใหม่ คือ **พระราชวังดุสิต**

บริเวณที่สร้างสวนดุสิตเป็นพื้นที่ของวัดร้าง ๒ วัด คือ วัดดุสิต และวัดปากคลอง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทำผาติกรรมและประกอบกับวัดเบญจมบพิตรกำลังทรุดโทรม โปรดมีพระราชดำริที่จะสถาปนาขึ้นเป็นวัดใหญ่ให้มีความงดงามสง่าสมกับเป็นพระอารามหลวง โปรดให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงเป็นประธานในการก่อสร้างวัดใหม่ทั้งหมด พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเป็นองค์ประธานในการผูกพัทธสีมา เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๒ แล้วพระราชทานนามเต็มอักษร "ม" และเพิ่มสร้อยว่า **วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม** หมายถึง วัดของพระเจ้าแผ่นดินรัชกาลที่ ๕ พร้อมทั้งทรงแสดงพระราชประสงค์ว่า เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคต และถวายพระเพลิงแล้ว ให้นำพระสร้อยการมาบรรจุไว้ภายใต้รัตนบัลลังก์พระพุทธรูปนารายณ์ พระประธานในพระอุโบสถ

ปีพุทธศักราช ๒๔๔๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์พระอุโบสถ โปรดให้สร้างด้วยหินอ่อนที่สั่งมาจากประเทศอิตาลี การก่อสร้างดำเนินมาโดยลำดับ จนถึงปีพุทธศักราช ๒๔๕๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จสวรรคต การก่อสร้างยังไม่แล้วเสร็จ

สมัยรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ดำเนินการต่อ โปรดให้ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ประดับตกแต่งหินอ่อนฝาผนังและพื้นพร้อมทั้งรัตนบัลลังก์ และให้ช่างกรมศิลปากรเขียนลายไทยที่ฝาผนัง และได้อัญเชิญ**พระสร้อยการในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มาบรรจุไว้ใต้รัตนบัลลังก์พระพุทธรูปนารายณ์ในพระอุโบสถ**

สถานะและที่ตั้ง

วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ ๖๔ ถนนนครปฐม แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีที่ดินตั้งวัด เนื้อที่ ๒๖ ไร่ ๑ งาน ๖๖ ตารางวา

สิ่งสำคัญในพระอาราม

พระอุโบสถ ประดับตกแต่งด้วยหินอ่อน ทั้งหลัง เป็นอาคารทรงจตุรมุข มีมุขเด็จยื่นออกมา ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง หลังคาซ้อนกัน ๕ ชั้น มุงด้วยกระเบื้องกาบूसีเหลือง ลักษณะเป็นกาบโค้ง กระเบื้องเชิงชายเทพพนม มีระเบียงคดล้อมรอบ ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ลงรักปิดทอง หน้าบันแกะสลักด้วยไม้ลงรักปิดทองประดับกระจก หน้าบันมุขเด็จ ด้านหน้าเป็นรูปพระนารายณ์ ทรงสุบรรณ ส่วนมุขเด็จด้านหลังเป็นรูปอุณาโลม ประดับกระจก หน้าบันด้านอื่น ๆ เป็นรูปต่าง ๆ ไม่ซ้ำกัน ฝาผนังภายในเขียนภาพลายไทยเทพพนม ทรงข้าวบิณฑ์สีเหลืองตลอดถึงเพดาน บนชื่อทั้งหมด

มีภาพเขียนลายทองรดน้ำ เพดานประดับดาวกระจาย ชุ่มหน้าต่างเป็นเรือนแก้วฐานเก้าสิงห์ บานประตู ๓ ด้าน จำหลักโลหะภาพนูน ด้านหน้าเป็นภาพมารผจญ ด้านเหนือเป็นภาพเจดีย์จุฬามณี ด้านใต้เป็นภาพพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากดาวดึงส์ ที่ชุมมุขด้านตะวันตกประดิษฐานพระพุทธรูปยืนองค์ใหญ่ ปิดทอง เป็นพระพุทธรูปที่หล่อจากเศษทองที่เหลือจากการหล่อพระพุทธรูปชินราชจำลองเรียกกันทั่วไปว่า **หลวงพ่อธรรมจักร**

พระประธาน ในพระอุโบสถ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้หล่อเมื่อ ปีพุทธศักราช ๒๔๔๔ เป็นพระนั่งสมาธิราบ ปางมารวิชัย สมัยสุโขทัย จำลองจากองค์จริงที่จังหวัดพิษณุโลก คือ **พระพุทธรูปชินราช**

พระระเบียงคด ลักษณะเป็นมุขกระสันต่อจาก มุขพระอุโบสถด้านทิศใต้โอบไปทางตะวันตกมาจรดมุข ด้านหน้า พื้นระเบียงปูหินอ่อนตัดเป็นลายตลอด เสากลม หินอ่อนทั้งแท่ง ๖๔ ต้น เสาลเหลี่ยมประกบแผ่นหินอ่อน ๒๘ ต้น ปลายเสาบ้นบัวปิดทองประดับกระจก ชื่อทั้งหมด ลงรักปิดทองลายรดน้ำ เพดานในช่องชาดประดับดาว ๖๑๐ ดวง มุขกลางเป็นจตุรมุข ผนังด้านในถือปูน ด้านนอกประดับหินอ่อนตลอด และทำหน้าต่างลูกมะหวด เป็นระยะ ๆ รอบพระระเบียง ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ลงรักปิดทอง หน้าบันต่าง ๆ ลงรักปิดทองประดับกระจกเป็นลวดลายจำหลัก ตราประจำกระทรวง ต่าง ๆ สมัยรัชกาลที่ ๕ รวม ๑๐ กระทรวง ใต้หน้าบันนอกจากที่ตรงประตูมีชุมประดิษฐานพระพุทธรูป รวม ๔ องค์ มีพระพุทธรูปปางและสมัยต่าง ๆ ประดิษฐานบนแท่นบันล้าย ลงรักปิดทองเรียงราย รอบระเบียง ปัจจุบันมี ๕๒ องค์ สลับอิริยาบถนั่งและยืน จัดเป็นพิพิธภัณฑ์พระพุทธรูปโบราณแบบต่าง ๆ

พระที่นั่งทรงผนวช เดิมอยู่ในพระบรมมหาราชวัง เป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อทรงผนวชในปีพุทธศักราช ๒๔๑๖ ต่อมาโปรดให้รื้อมาสร้างถวายวัดเบญจมบพิตร ภายในมิจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพระราชกรณียกิจ และเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในรัชกาลที่ ๕

พระที่นั่งทรงธรรม

สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา โปรดให้สร้างเพื่ออุทิศถวายเจ้าฟ้ามหาวชิรมนทิศ สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์ใช้เป็นที่ประทับทรงศีลในวันอุโบสถ

พระวิหารสมเด็จพระ ส.พ.

สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี โปรดให้สร้างขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๕ เพื่อใช้เป็นหอพระธรรมมีชื่อว่า หอสมุดพุทธศาสนสังคหะ ปัจจุบันเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหล่อพระปาง และพระพุทธรูปโบราณต่าง ๆ

ศาลาหน้าพระอุโบสถ จำนวน ๒ หลัง สร้างขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๒๒ เป็นศาลาจตุรมุข

ศาลาสี่สมเด็จ เป็นแบบจตุรมุข หน้าบันจำหลักลายและตราต่าง ๆ ทั้ง ๔ ด้าน สร้างเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๓ ด้วยทุนทรัพย์ของสมเด็จพระ ๔ พระองค์ คือ

๑. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จำหลักตรา **พระเกี้ยว** ที่หน้าบันทิศเหนือ
๒. สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฑามณีทูลโสภณภควดี กรมหลวงวิสุทธิกษัตริย์ จำหลักตรา **จันทรมณฑล** ที่หน้าบันทิศตะวันออก
๓. สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงษ์ จำหลักตรา **จักร** ที่หน้าบันทิศใต้
๔. สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช จำหลักตรา **สุริโยทัย** ที่หน้าบันทิศตะวันตก

ศาลาบัณณรศภาค สร้างเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๔ เพื่อใช้เป็นโรงฉัน ด้วยทุนทรัพย์ของพระบรมวงศานุวงศ์ ปัจจุบันเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปโบราณส่วนหนึ่งและเป็นที่ยำเพ็ญกุศลในโอกาสต่าง ๆ

ศาลาอรุพงษ์ สร้างเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๗๗ เป็นแบบจตุรมุขหลังเล็กอยู่ด้านหลังพระอุโบสถ เพื่อเป็นที่เก็บพระอัฐิของพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าอรุพงษ์ และพระอัฐิของเจ้าจอมมารดาเลื่อน ในรัชกาลที่ ๔

ศาลาร้อยปีปิยมหาราชอนุสรณ์ เป็นอาคารชั้นเดียว สร้างเพื่อเป็นอนุสรณ์ในโอกาสกษัตริย์ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเสวยราชสมบัติครบรอบ ๑๐๐ ปี ที่มุขด้านหน้าประดิษฐานพระบรมรูปของ สมเด็จพระปิยมหาราชเจ้า

ศาลาธรรมชินราชปัญญาพิศ เป็นศาลาอเนกประสงค์ อาคาร ๕ ชั้น ประกอบด้วย ห้องประชุม ห้องสมุด ห้องเรียน ห้องสมาธิ ห้องสำนักงานต่าง ๆ

พิพิธภัณฑพระอนุสรณ์ อ.ป.ก. เป็นตึก ๒ ชั้น รัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม สร้างถวายเป็นที่รับรองพระสงฆ์มาจากต่างประเทศ เมื่อคราวฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ เดิมชื่อ อาคารนตฺกาศรม ปัจจุบันใช้เป็นพิพิธภัณฑรวบรวมเครื่องอัฐบริวารและของใช้ต่าง ๆ ของสมเด็จพระสังฆราช (ปลด โสภณมหาเถร)

หอรบั้งบวรวงศ์ เป็นหอสถูมิมุข ๒ ด้าน ประดับด้วยแผ่นหินอ่อน สร้างเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๕ ด้วยทุนทรัพย์ของพระราชวงศ์ที่นับเนื่องในพระราชวังบวร หน้าบันทั้ง ๒ ด้าน ให้จำหลักตราพระราชลัญจกร พระนารายณ์ทรงปืน อันเป็นตราประจำในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว และตราพระราชลัญจกร พระลักษมณ์หรือพระอรชุน ทรงหนุมาน ของสมเด็จพระมหาอุปราช ส่วนระฆังนำมาจากวัดบวรสถานสุทธารวาส ในพระราชวังบวรสถานมงคล

กุฎิสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นกุฎิพิเศษ สร้างเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๗ เชื่อมต่อจากพระวิหารสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ส.พ. เพื่อเป็นที่พักของสมเด็จพระวันรัต (ทิต อุทยมหาเถร) เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ ผู้มาดูแลจัดการวัดระยะเริ่มแรก

พระฝาง เป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องแบบกษัตริย์สมัยอยุธยา อัญเชิญมาจากเมืองฝางเหนือเมืองอุดรดิตถ์ ประดิษฐานอยู่ที่หน้ามุขพระวิหารสมเด็จ ส.ผ.

พระพุทธรูปหล่อเป็นพระพุทธรูปสมัยเชียงแสน สมเด็จ

พระปิยมหาราชเจ้า โปรดให้ช่างหล่อจำลองจากองค์จริง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปบูชาประจำพระองค์ ณ พระที่นั่งอัมพรสถานพระราชวังดุสิต ปัจจุบัน พระพุทธรูปหล่อจำลอง ประดิษฐานอยู่ ณ พระวิหารสมเด็จ ส.ผ. ชั้นสอง

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ เป็นต้นโพธิ์ต้นแรกที่นำมาจากพุทธคยา ประเทศอินเดีย สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้นำมาคราวเสด็จไปราชการที่ประเทศอินเดีย และโปรดให้ปลูกไว้ที่บริเวณหลัง

พระอุโบสถเมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๔๓

ปัจจุบัน พระพุทธวรญาณ (ทอง สุวณฺณสาโร) เป็นเจ้าอาวาส

